

JURNAL AKADEMIK

February 2005 Issue

Attitudes Of Form Two Students Towards Learning Science In English: A Case Study Of Schools In Kota Samarahan

Ceser DeAlwis, Saira Joe And Sharifah Aishah Wan Kahar

The Sythesizing Process Of Work Motivation Between Western And Islamic Perspectives: An Analysis

**Nursuria bt Mahrif,
Prof. Ibrahim Mamat And Norizan b. Hj. Jili**

Rethinking Industrial Relations In Malaysia

Kuldip Singh

The Influence Of Macroeconomic Factors On The Malaysian Equity Market

Jaafar Pyeman And Abdullah Sulaiman

Synthesis Of Ceramic Matrix Composite (Sic Based) Via Polymer Precursor Route

Hazman Seli And Zainal Arifin Ahmad

On Autoregressive Order Selection Criteria

**Venus Khim-Sen Liew,
Sie-Hoe Lau And Chin-Hong Puah**

Penilaian Tren Pengundi-Pengundi Melayu / Melanau Muslim Dalam Pilihanraya Sarawak 2001

**Prof Madya Shaharuddin Badaruddin,
Abang Yusof Abang Spawi,
Nadrawina Hj Isnin And Nursuria Mahrif**

Sejauhmana Bilangan Lelaki Dan Wanita Di Tempat Kerja Boleh Mempengaruhi Persepsi Gangguan Seksual

Prof. Madya Dr. Sabitha Marican

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA SARAWAK

Usaha Taqwa Mulia

**JURNAL AKADEMIK
UNIVERSITI TEKNOLOGI
MARA
SARAWAK
PENAUNG**

*Prof. Datuk Seri Dr. Ibrahim Abu Shah
Naib Canselor, UiTM*

PENASIHAT

*Prof. Dr. Abdul Rahman Deen
Pengarah Kampus UiTM Sarawak*

SETIAUSAHA

*Prof. Madya Dr. Simon Botley
@ Faizal Hakim
Jabatan Bahasa, UiTM Sarawak*

**SIDANG REDAKSI
JURNAL AKADEMIK**

*Prof. Madya Dr. Fatimah Bujang
Prof. Madya Hajjah Lelawati
Abdul Hamid
En. Sick Goh Ngong
Pn. Mary Gunjew*

Jurnal Akademik diterbitkan oleh Sidang Redaksi Jurnal Akademik, Universiti Teknologi MARA Sarawak. Ia diterbitkan sekurang-kurangnya sekali setahun. Jurnal ini memuatkan artikel hasil daripada penyelidikan dan juga analisis penulis tentang pelbagai aspek dalam pelbagai bidang.

Para penyumbang yang ingin memuatkan artikel mereka di dalam Jurnal ini diminta merujuk kepada ‘Garis Panduan kepada Penulis’ di bahagian belakang Jurnal ini dan sila hantar artikel atau pertanyaan anda kepada:

**Setiausaha Sidang Redaksi
Jurnal Akademik
Universiti Teknologi MARA
Cawangan Sarawak,
Kampus Samarahan
Peti Surat 1258
93912 Kuching
Sarawak**

ISSN 0128-2635

JURNAL AKADEMIK

Hakcipta terpelihara.

Tidak dibenarkan mengeluarkan mana-mana bahagian bahan cetak ini atau memindahkannya dalam sebarang cara sama ada elektronik, mekanik, rakaman semula atau sebarang bentuk penyimpanan maklumat sebelum mendapat izin bertulis dari Sidang Redaksi Jurnal Akademik Sarawak.

Pandangan dan pendapat yang dikemukakan dalam jurnal ini tidak mencerminkan pandangan atau pendapat Sidang Redaksi Jurnal atau Universiti Teknologi MARA Sarawak

Garis Panduan Kepada Penulis

1. Artikel boleh ditulis dalam **Bahasa Malaysia atau Bahasa Inggeris**.
2. Artikel hendaklah ditaip **2 baris langkau** dengan menggunakan **kertas A4**. **Margin kiri** ialah **3.5cm**, **margin kanan, atas dan bawah** ialah **2.5cm**.
3. Artikel anda mestilah ditaip dengan **menggunakan computer**, iaitu dengan **saiz huruf 12 ‘points’** dan jenis huruf **Times New Roman**.
4. Artikel yang dihantar mestilah **tidak pernah diterbitkan** atau dihantar ke jurnal lain. Panjang artikel mestilah tidak melebihi **7,500 perkataan** dan penulis juga dikehendaki menulis **abstrak sepanjang 200 perkataan**. Pemilihan artikel untuk disiarkan dalam jurnal akan dilakukan oleh Jawatankuasa Sidang Redaksi. Walau bagaimanapun, semua artikel yang diterbitkan adalah hasil penulis yang berkenaan dan tidak mencerminkan pendapat Jawatankuasa Sidang Redaksi.
5. Penulis mestilah menghantar artikel di dalam **tiga (3)** salinan dan dialamatkan kepada:

Setiausaha,

**Jurnal Akademik, UiTM Sarawak,
Universiti Teknologi MARA Cawangan Sarawak,
Kampus Samarahan
PO Box 1258
93912 Kuching
Sarawak**

atau

E-mel: spbotley@sarawak.uitm.edu.my atau spbotley@yahoo.co.uk

6. Penulis sendiri mestilah **menyimpan artikel** mereka di dalam **disket**. Jika artikel anda diterima untuk diterbitkan, maka pihak Jawatankuasa akan meminta disket tersebut daripada penulis. **Pihak Jawatankuasa tidak akan bertanggungjawab terhadap sebarang kehilangan atau kerosakan salinan artikel dan disket.**
7. Artikel yang dihantar boleh menggunakan **nota hujung** dan **nota kaki**.

Contoh nota hujung adalah seperti berikut:

a) Jika ditulis di dalam teks, ia ditulis seperti berikut:

Contoh:

Beberapa contoh...RM880.05 output tanaman getah bagi setiap RM1000.00 input perantaraan sector masing-masing¹

- b) Jika ditulis di bahagian nota hujung, ia ditulis seperti berikut:

Contoh:

1 Angka-angka ini dirujuk daripada jadual input-output, Jabatan Perangkaan.

8. **Bibliografi** mestilah ditaip di dalam muka surat yang baru dan mengikut **susunan abjad**. Contoh bentuk penulisan bibliografi adalah seperti berikut:

a) Artikel daripada jurnal

Arnold, P.J., Hammond, T.D. and Oakes, L.S. (1994). ‘The contemporary discourse on health care costs: conflicting meanings and meaningful conflicts’, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Vol. 7, No. 3, pp. 50-67.

b) Kertas kerja seminar

Zamimi Awang. (1994). *Micro Accounting System for Medical Care Service Programme*, Paper presented at the Malaysian Ministry of Health Micro Accounting System Course (October), Kuala Lumpur, mimeo.

c) Buku

Bailey, K.N. (1978). *Methods of Social Research*, New York: The Free Press.

d) Akta

Fees Act 1951. (Revised 1973). Act 209, Laws of Malaysia.

e) Bab di dalam buku

Doh, J.C. (1981). ‘Budgeting as an instrument of development: the Malaysian experience’, in A. Premchand and J. Burkhead (eds.), *Comparative International Budgeting and Finance*, New Brunswick, New Jersey: Transaction Books.

f) Buku laporan

Department of Statistics Malaysia. (1991). *Yearbook of Statistics, 1990*, Kuala Lumpur.

g) Laman Web

Office of the Prime Minister of Malaysia,
<http://www.pmo.gov.my/website/webdb.nsf/Eng+Main+Frameset?OpenFrameSet>, 8th April, 2004.

PENILAIAN TREN PENGUNDI-PENGUNDI MELAYU / MELANAU MUSLIM DALAM PILIHANRAYA SARAWAK 2001

Prof Madya Haji Shaharuddin Badaruddin^{*5}

Abang Yusof Abang Spawi*

Nadrawina Haji Isnin*

Nursuria Mahrif*

**Fakulti Sains Pentadbiran dan Pengajian Polisi
Universiti Teknologi MARA Sarawak**

Abstrak

Tahap awal perkembangan parti politik di Sarawak pada tahun 1960an telah menunjukkan tanda positif kepada perkembangan parti politik yang berbilang kaum. Penubuhan beberapa buah parti politik awal memperlihatkan kelahiran beberapa parti berbilang kaum yang berupaya mendapat sokongan besar. Ini diperlihatkan dengan mengamati tren pengundi Melayu / Melanau Muslim dalam Pilihanraya Sarawak 2001. Pelbagai isu telah dibangkitkan termasuklah isu perkauman dan beberapa isu yang turut dibangkitkan oleh parti pembangkang yang turut bertanding dan seterusnya mewarnai senario politik di Sarawak pada tahun 2001. Penganalisis politik Sarawak telah berpendapat bahawa terdapat *voting shift* di kalangan pengundi Melayu / Melanau Muslim dengan menunjukkan perbandingan di beberapa kawasan pilihanraya.

1.0 Pengenalan

Perkembangan politik di Sarawak memang menarik diri dari beberapa sudut. Ini disebabkan adanya kumpulan etnik yang turut menyumbang kepada persaingan yang sengit semasa proses pilihanraya. Pilihanraya Sarawak 2001 yang diadakan pada September 27, 2001 telah menggenapkan lima tahun selepas pilihanraya lalu yang diadakan pada 1996. Untuk mengadakan pilihanraya di saat-saat akhir sebenarnya adalah satu keunikan tersendiri dan juga menunjukkan bahawa Ketua Menteri Sarawak masih belum yakin untuk mengulangi kemenangan pilihanraya Negeri 1996⁶ (Michael Leigh, 2001). Ketidakyakinan ini ditujukan terutamanya di kawasan majoriti Melayu.

Selepas pilihanraya umum ke-10, iaitu pada 1999, penganalisis politik berpendapat bahawa akan terdapat satu peralihan undi (*voting shift*) di kalangan orang-orang Melayu / Melanau Muslim. Terdapat beberapa kawasan yang menunjukkan potensi besar terutamanya di Pantai Damai, Semariang, Beting Maro, Saribas dan lain-lain kawasan yang menunjukkan tendensi perubahan ini.

* Profesor Madya Haji Shaharuddin Badaruddin, Abang Yusof Abang Spawi, Nadrawina Haji dan Nursuria Mahrif adalah pensyarah di Universiti Teknologi MARA Cawangan Sarawak Kampus Samarahan

⁶ Kertaskerja Michael Leigh bertajuk The Sarawak State 2001 yang dibentangkan dalam Workshop to Conceptualize Future Research on the Election System in Malaysia di Shah's Village Hotel, Petaling Jaya pada Oktober 25-26, 2001.

Dalam sejarah pilihanraya di Sarawak, sememangnya masyarakat Melayu / Melanau Muslim memihak kepada Parti Pesaka Bumiputera Bersatu / Barisan Nasional. Dalam pilihanraya 1996 misalnya, daripada 19 kerusi menang tanpa bertanding yang dimenangi oleh Barisan Nasional, lapan kawasan daripadanya adalah kawasan majoriti Melayu / Melanau Muslim iaitu di Pantai Damai, Asajaya, Muara Tuang, Sebuyau, Kalaka, Belawai, Nangka dan Lawas. Tetapi ianya berbeza dalam pilihanraya kali ini dimana semua kerusi majoriti Melayu / Melanau Muslim dipertandingkan. Begitu juga dalam pilihanraya 2001, unsur-unsur "Semenanjung" telah mula mendominasi politik Sarawak. Kemunculan Parti PAS dan KeADILan, dua parti yang berpengkalan di Semenanjung dua dengan wujudnya Kumpulan ABU (Abang Abu Bakar) telah memberikan warna tersendiri dalam politik pilihanraya kali ini.

2.0 Latarbelakang

Ever since the introduction of political parties, each major ethnic community has been internally divided, a fact that has undermined racial solidarity ad so promoted a fluidity in the political process within which the political grouping have manouvre in shifting patterns (Leigh, 1988: 1).

Perkembangan politik di Sarawak memang menarik dari beberapa sudut. Ini disebabkan adanya kumpulan etnik yang turut menyumbang kepada persaingan yang sengit semasa proses pilihanraya. Namun, menurut sejarah, pilihanraya Sarawak, kawasan Melayu / Melanau Muslim akan memihak kepada parti Kerajaan iaitu Barisan Nasional melalui Parti Pesaka Bumiputera Bersatu. Ini diakui apabila dalam pilihanraya 1996, Barisan Nasional menyapu bersih semua kerusi Melayu / Melanau Muslim yang dipertandingkan. Pengecualian telah wujud dalam pilihanraya 1987 apabila terdapat perpecahan dalam Barisan Nasional, maka, melahirkan Kumpulan Maju⁷. Melalui PERMAS (Persatuan Rakyat Malaysia Sarawak), lima kerusi dimenangi iaitu di Gedong, Kalaka, Igan, Oya dan Lubis. Dalam pilihanraya 1991, kerusi yang dimenangi PERMAS telah dirampas kembali oleh Barisan Nasional.

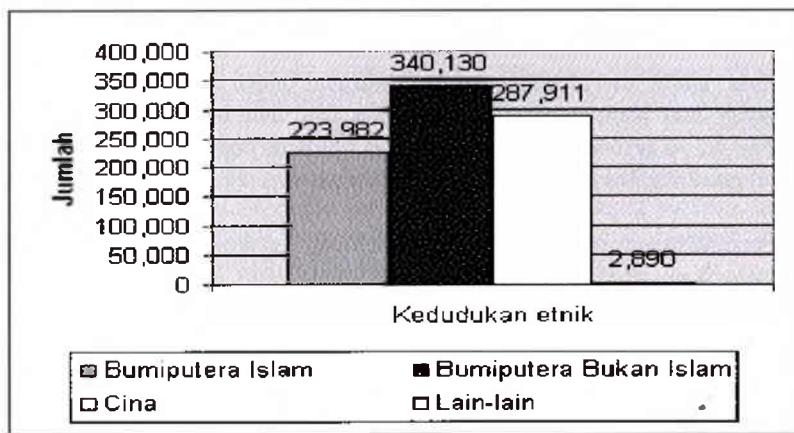
Pada 2001, pilihanraya Sarawak mempunyai 62 DUN, 22 daripadanya adalah kawasan yang majoritinya Melayu / Melanau Muslim. Sarawak mempunyai 854,913 pengundi berdaftar. Pecahannya adalah seperti berikut:

⁷ Kumpulan Maju terdiri daripada ahli-ahli yang tidak menyokong pucuk kepimpinan BN – SNAP/Sarawak National Action Party, SUPP/Sarawak United People's Party, PBB, PBDS/Parti Bansa Dayak Sarawak dan PERMAS/Persatuan Rakyat Malaysia Sarawak. Mereka yang terlibat merupakan ahli PBB yang meninggalkan PERMAS. Mereka ialah Wan Madzhihi, Hjh Hafsa Harun, Hj Noor Tahir dan Tun Abdul Rahman Yaa'kub.

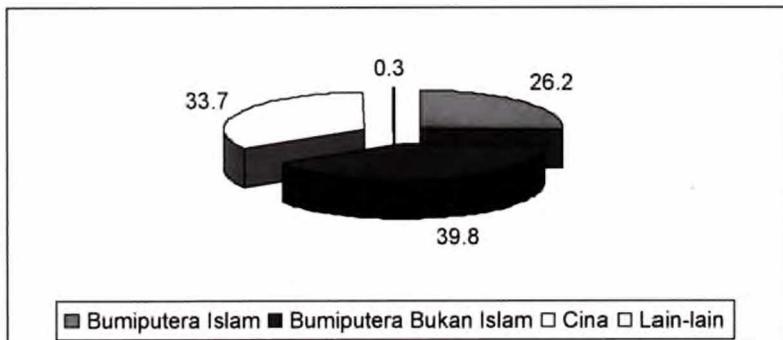
Jadual 1.1 Pecahan Pengundi Sarawak Berdasarkan Etnik

Kedudukan etnik	Jumlah	Peratus
Bumiputera Islam	223,982	26.2
Bumiputera Bukan Islam	340,130	39.8
Cina	287,911	33.7
Lain-lain	2,890	0.3
Jumlah	854,913	100

Jadual 1.2 Pecahan Pengundi Sarawak Berdasarkan Jumlah Pengundi

Jadual 1.3 Pecahan Pengundi Sarawak Berdasarkan Peratus

2.1 Perkembangan Parti Politik Melayu di Sarawak: Sepintas Ialu

Perkembangan awal kepada penubuhan parti politik di Sarawak boleh kita imbas kembali semenjak 1963 sehingga 1966. Penubuhan parti politik telah berlandaskan kepada etnik yang tertentu. Kecenderungan ini disebabkan oleh Semangat keetnikan yang mahu memperjuangkan kepentingan entik masing-masing. Keadaan ini berlaku semenjak sebelum merdeka disebabkan oleh perbezaan ideologi. Justeru, adalah benar andaian yang mengatakan bahawa perpecahan antara kaum dan perpecahan dalaman kaum telah bermula sebelum Sarawak mencapai kemerdekaan lagi.

Namun, rasa penyatuan mula menonjol apabila berlaku penyatuan di antara dua parti utama iaitu PANAS dan Barisan Rakyat Jati Sarawak (BERJASA) antara 1966 sehingga 1970 untuk membentuk parti Bumiputera sebelum penubuhan Parti Pesaka Bumiputera Bersatu mengambil tempat antara 1974-1979 di bawah pimpinan Abdul Rahman Ya'akub (Ahmad Nidzamuddin, et al. 1994: 62).

Peristiwa penyatuan orang Melayu Sarawak boleh kita imbas kembali semasa parti PANAS diterajui oleh Abang Ikhwan Zainie yang telah membuka ruang luas untuk membawa orang-orang Melayu Bersatu bagi memperjuangkan hak mereka. Pemimpin dari kedua-dua parti (Abang Ikhwan Zainie dan Abdul Taib Mahmud selaku Setiausaha Agung BERJASA) telah mengadakan pertemuan dan akhirnya membawa hasil yang besar (Ahmad Nidzamuddin, et al. 1994: 100).

Pada Disember 19, 1966, PANAS dan BERJASA bersetuju membubarkan parti masing-masing dan membentuk parti baru iaitu parti Bumiputera. Kejayaan yang cemerlang ini telah mendapat sokongan padu di kalangan orang Melayu Sarawak kerana inilah titik tolak usaha pemimpin Sarawak menyelesaikan masalah perpecahan orang Melayu. Ini dilihat sebagai satu perubahan yang relevan kerana ia membuka jalan dan peluang yang luas untuk orang-orang Melayu Sarawak berpadu dan bersatu membentuk persefakatan di kalangan mereka.

Di antara 1974 – 1979 pula, parti politik Sarawak mulai dikuasai oleh kaum Dayak dan disebabkan inilah penyatuan di kalangan orang Melayu dirasakan amat perlu untuk memberikan mereka hak untuk bersuara. Apa yang perlu diambil kira adalah apabila kita merujuk kepada Fasa Kedua politik Melayu Sarawak (1987 – 1990) kerana wujudnya sebuah parti baru iaitu PERMAS yang memberi saingan sengit kepada Parti Pesaka Bumiputera Bersatu. Sekali lagi perpecahan wujud, Namun, diakhiri dengan orang Melayu masih menyebelahi Parti Pesaka Bumiputera Bersatu walaupun terdapat “undi protes” yang menyebabkan Barisan Nasional kalah lima kerusi di tangan PERMAS (Ahmad Nidzamuddin, et al. 1994). Namun begitu, PERMAS telah hilang kelima-lima buah kerusi ini pada pilihanraya 1991 apabila Barisan Nasional berjaya bertapak semula. Ini sekaligus telah menyelamatkan “suara Melayu” kerana *fraction* terbesar di kalangan orang Iban (Parti Bansya Dayak Sarawak / PBDS) berada di pihak pembangkang. Di sini, bermulalah satu tren iaitu shift baru para pengundi untuk memilih pemimpin mereka.

Dengan berlangsungnya pilihanraya Parlimen 1991, orang Melayu sekali lagi telah bersatu dan diakhiri dengan pengundian memihak kepada Parti Pesaka Bumiputera Bersatu. Ini memberi peluang kemenangan majoriti yang banyak dalam pilihanraya Parlimen 1996.

Pilihanraya Parlimen Sarawak pada 1999 telah mewujudkan tren-tren tertentu. Selain daripada pengundi bandar yang lebih cenderung kepada pembangkang, beberapa isu lain telah dikemukakan seperti isu tanah, isu Melayu / Melanau, isu rasuah dan sebagainya.

Pilihanraya umum ke-10 pada 1999 memberi lembaran baru kepada senario politik di Sarawak. Senario baru ini merujuk kepada tertubuhnya dua parti pembangkang daripada Semenanjung Malaysia iaitu PAS dan KeADILan. Kedua-dua parti ini mempunyai pengaruh yang besar terutamanya di Semenanjung Malaysia. Namun, di Sarawak, sambutan kepada parti politik ini memberikan cabaran sengit kepada parti-parti politik pro-kerajaan yang lain yang telah lama bertapak. Bertapaknya kedua-dua parti pembangkang ini memberi satu lagi pilihan kepada pengundi-pengundi di Sarawak.

Kawasan yang telah dianggap berisiko tinggi merangkumi kawasan seperti Pantai Damai, Semariang, Saribas, Limbang serta beberapa kawasan lain seperti Sadong Jaya, Satok, dan Beting Maro. Namun, berdasarkan pemerhatian penganalisis politik, perkaitan mereka kepada persediaan pihak pembangkang boleh di lihat menerusi peranan yang dimainkan oleh pengundi-pengundi muda. Penganalisis politik juga melihat bahawa pengundi-pengundi muda (baru) bersikap anti-kerajaan dan inginkan perubahan berlaku dalam tampuk pemerintahan negara. Penerimaan buat pertama kalinya kepada parti PAS telah wujud dalam pilihanraya 1999. Golongan muda pula terpengaruh dengan KeADILan menerusi ceramah, risalah, laman web dan sebagainya. Walau bagaimanapun, penerimaan ini tidak menggambarkan pemilihan mutlak yang memihak kepada PAS dan KeADILan.

Mood sebelum pilihanraya menunjukkan akan berlaku peralihan pengundian di kalangan pengundi Melayu / Melanau Muslim. Pilihanraya 1995 memberikan kemenangan tanpa bertanding kepada calon di Pantai Damai. Namun, tren pengundi pada tahun 1999 beralih kepada parti pembangkang dan Pantai Damai hanya memenangi 1,895 undi. Ini jelas bahawa kawasan seperti Pantai Damai telah menunjukkan kemerosotan Barisan Nasional yang hilang sokongan daripada pengundi semasa pilihanraya Parlimen 1999 berbanding dengan menang tanpa bertanding dalam pilihanraya 1995.

3.0 Pilihanraya 2001 - Parti dan Isu

Perkembangan terbaru dalam politik Sarawak memperlihatkan bukan sahaja politik berteraskan Sarawak tetapi juga dipengaruhi oleh parti politik dari Semenanjung Malaysia. Dengan ini, bertapaklah parti-parti PAS dan KeADILan di Sarawak semenjak pilihanraya 1999.

3.1 Parti-parti yang bertanding di kawasan Melayu / Melanau Muslim

a. Barisan Nasional / Parti Pesaka Bumiputra Bersatu

Meletakkan calon di semua 22 kawasan Melayu / Melanau Muslim mempunyai sejarah yang gemilang dalam penyertaannya dalam pilihanraya dengan memenangi semua kawasan dalam pilihanraya 1999. Mengelakkan ramai tokoh lama di samping mengemukakan tokoh-tokoh muda di kalangan profesional. Antara muka baru yang ditonjolkan ialah Dr Abdul Rahman Junaidi (Pantai Damai), (Abdul Karim Rahman Hamzah (Asajaya), Fatimah Abdullah (Dalat). Dengan manifesto “Bergerak Bersatu Untuk Sarawak Yang Lebih Gemilang – Landasan Teguh Telah Dibina, Bersama Kita Memperkuatkannya”, Barisan Nasional telah menumpukan perhatian kepada Pembangunan tanah adat Bumiputera dan usaha untuk menyelesaikan isu tanah⁸. Penekanan dalam Kempen-kempen adalah mengelakkan perpecahan Melayu dan mengundi Barisan Nasional untuk meneruskan kepimpinan Melayu / Melanau Muslim.

b. KeADILan

Percubaan kedua selepas pilihanraya umum ke-10, 1999, walaupun tewas di semua kawasan yang dipertandingkan dalam tahun 1999, namun, keputusan memberangsangkan dicapai di dua kawasan Parlimen iaitu Santubong (tewas dengan majoriti 1,895) dan Petra Jaya (tewas dengan majoriti 2,870).

Untuk pilihanraya 2001, KeADILan telah Meletakkan calon di 13 kawasan majoriti Melayu / Melanau Muslim. Banyak mengemukakan isu tanah – Native Customary Right (NCR) dan peminggiran orang Melayu dari segi politik dan pentadbiran (Manifesto KeADILan Pilihanraya Sarawak 2001). Selain daripada menyambung kempen 1999 berkaitan dengan isu rasuah, nepotisme, kronisme dan hak asasi manusia serta isu yang berkaitan dengan Anwar Ibrahim. KeADILan diperkuatkkan dengan kemasukan bekas Timbalan Menteri Pelajar, Datuk Bujang Ulis yang bertanding di N19, Simunjan dan KeADILan Sarawak pula dipengerusikan oleh Mantan Menteri Muda dan Ketua Wanita Parti Pesaka Bumiputera Bersatu, Datuk Hafsa Harun.

⁸Sila Rujuk manifesto Barisan Nasional yang mengandungi 35 mukasurat. Tajuk: Bergerak Bersatu untuk Sarawak yang lebih gemilang: Landasan Teguh Telah Dibina, Bersama Kita Memperkuatkannya.

c. PAS

Sepertimana KeADILan, PAS juga mencuba kali pertama dalam pilihanraya DUN. PAS pernah bertanding di satu kawasan Parlimen, Batang Sadong dalam pilihanraya umum yang lalu. Pilihanraya 2001 pada kali ini melihatkan PAS Meletakkan calon di tiga kawasan iaitu Semariang, Beting Maro dan Sadong Jaya. Dengan strategi untuk mengemukakan suara yang mewakili agenda Islam dalam Dewan Undangan Negeri, PAS Begitu yakin dapat mengembangkan sayapnya di Sarawak terutamanya keyakinan mendapat sokongan dari generasi muda. Keyakinan tergambar jelas dalam Harakah (Oktober 1-15, 2001) bertajuk “Bulan Mulai Mengambang di Sarawak”.

d. Kumpulan ABU (Bebas)

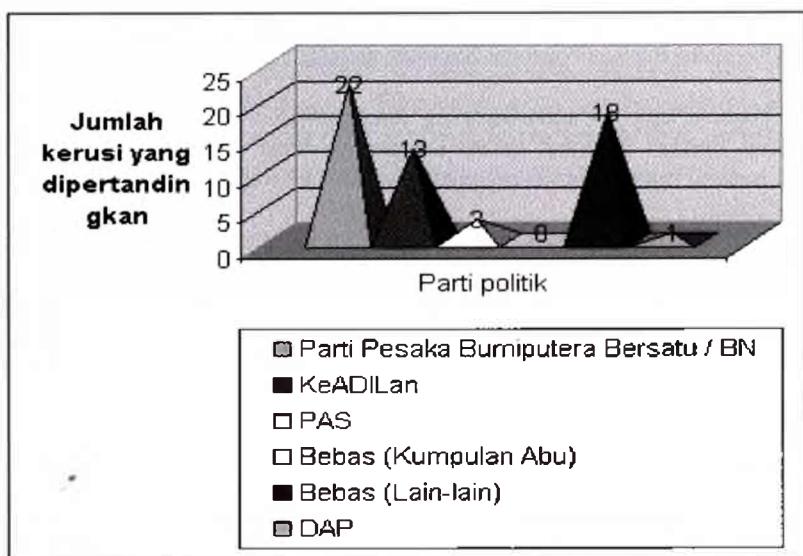
Kumpulan yang dipimpin oleh Datuk Abang Abu Bakar, mantan Menteri Pusat dan mantan Timbalan Presiden Parti Pesaka Bumiputera Bersatu. Beliau mendakwa mempunyai 42 orang calon yang akan bertanding, namun sehingga pengundian, beliau tidak pernah mengistiharkan kumpulannya. Strateginya adalah untuk membawa UMNO ke Sarawak untuk mewakili dan mempertahankan kepentingan Melayu di Sarawak. Membawa pendekatan anti-Ketua Menteri dan dominasi kuasa Ketua Menteri dan tujuan bertanding bukan untuk membawa Barisan Nasional Pusat, tetapi sekadar melawan Barisan Nasional Negeri.

Jadual 1.4 Parti Politik dan Jumlah Kerusi yang dipertandingkan di kawasan Melayu / Melanau Muslim

Parti politik	Jumlah kerusi yang dipertandingkan
Parti Pesaka Bumiputera Bersatu / BN	22
KeADILan	13
PAS	3
Bebas (Kumpulan Abu)	7 *
Bebas (Lain-lain)	18
DAP	1

* Jumlah kerusi sebenar tidak diisiharkan oleh Kumpulan ABU (Leigh, 2001)

Jadual 1.5 Parti Politik dan Jumlah Kerusi yang dipertandingkan di kawasan Melayu / Melanau Muslim berdasarkan graf

Isu-isu

a. Tanah dan pembahagian sumber

Isu tentang Pembangunan dan pemilikan tanah yang dikemukakan oleh KeADILan mendapat perhatian umum. KeADILan mendakwa penyerahan tiga juga hektar tanah yang dipindahmilikkan kepada individu atau Syarikat kerana mempunyai hubungan rapat dengan kerajaan. Ini disokong melalui manifesto yang dikeluarkan oleh parti KeADILan dengan tajuk "Ke Mana Pergi 3,000,000 hektar Tanah?" (source?). Mereka mendakwa bahawa sejak 1993, "sebanyak 1,400,000 hektar tanah telah diperuntukkan untuk tujuan Pertanian dan 1,600,000 hektar tanah diperuntukkan untuk penanaman semula hutan oleh kerajaan Barisan Nasional Sarawak. Projek Pertanian dan penanaman semula hutan ini yang melibatkan kesemuanya 3,000,000 hektar tanah telah diberikan kepada 121 syarikat yang kebanyakannya berhubung rapat dengan elit parti politik Parti Pesaka Bumiputera Bersatu, SNAP, SUPP dan lain-lain.

Berdasarkan dokumen-dokumen tanah kerajaan yang diperolehi oleh Parti KeADILan Nasional, ia menunjukkan bahawa 3,000,000 hektar tanah Sarawak, iaitu lebih kurang 25% daripada jumlah tanah di Sarawak, telah dipindahmilik kepada segelintir orang-orang elit. Sebaliknya, permintaan pengiktirafan tanah NCR sebanyak 1,600,000 hektar oleh orang asal Sarawak langsung ditolak oleh kerajaan.

Dalam jumlah 3,000,000 hektar tanah ini, terlibat banyak tanah NCR orang Iban dan tanah rezab Melayu yang diwarisi turun-temurun oleh komuniti-komuniti. Adalah diperdayai bahawa ramai lagi daripada mereka tidak tahu bahawa “tanah yang diduduki mereka sekarang, sudah menjadi hak milik kroni-kroni kerajaan Barisan Nasional Sarawak melalui cara-cara jahat dan kotor”⁹.

Namun, apa juu tuduhan yang dilemparkan oleh pihak pembangkang, kerajaan Barisan Nasional dalam kempennya telah dapat menyelesaikan isu tanah melalui manifestonya dan memaklumkan beberapa banyak isu tanah sudah diselesaikan.

Kerajaan Barisan Nasional Sarawak sanggup mengeluarkan buku Pengiktirafan Hak Milik Tanah yang diedar secara percuma, bagi memberi penjelasan kepada rakyat mengenai perkara yang menyentuh Rang Undang-undang Kanun Tanah Sarawak (Pindaan) 2000, membabitkan tanah NCR (Kamisah & Zurwina, 2001)¹⁰.

b. Politik Pembangunan

Apa yang dilakukan Kerajaan Sarawak sekarang, sememangnya selari dengan persiapan bagi merealisasikan Wawasan 2020 negara dan tidak mustahil Sarawak yang menempatkan industri serba canggih, bakal muncul sebagai antara negeri paling membangun di Malaysia. Ketelitian kerajaan Sarawak dalam merencanakan struktur ekonominya juga membolehkan ia terus bertahan, termasuk ketika Negara mengharungi kegawatan ekonomi.

Dalam soal meningkatkan taraf hidup penduduk luar bandar dan soal pembangunan sejak 1994 berjaya mengubah nasib penduduk luar bandar dan pesisir negeri ini, yang dahulunya hanya membiarkan tanah mereka ditumbuhki lalang serta terbiar.

Dengan kejayaan membawa pembangunan fizikal dan ekonomi sejak 20 tahun lalu serta kemenangan yang dikemukakan oleh Barisan Nasional, rakyat terus mengundi Barisan Nasional dan pengundian kepada pembangkang akan hanya menjaskan kesinambungan pembangunan ini.

⁹ Risalah yang dikeluarkan oleh Parti KeADILan bertajuk: Kemana Pergi 3 juta Hektar Tanah? Tertulis di belakang risalah “Demi tanah Rakyat, Jatuhkan Mahmud Taib, Jatuhkan Barisan Nasional, Tolak Politik Kroni”. KeADILan memperjuangkan: 1) Polisi tanah Sarawak dan seluruh Malaysia yang menghormati dan mengiktiraf hak tanah adat orang asal seperti hak NCR orang Iban di Sarawak dan hak orang Melayu ke atas tanah rezab Melayu, 2) Hak komuniti untuk diberitahu tentang projek Pembangunan yang dicadangkan di atas tanah mereka dan hak untuk mempersetujui atau tidak mempersetujui tanah pindah milik, 3) Hak komuniti untuk diberi pampasan dan rancangan pencampuran semula yang adil dan saksama jika hak tanah mereka dipindahmilik.

¹⁰ Kamisah Bohari & Zurwina Sharkawi. 2001. 59.998 Dokumen Hak milik Tanah untuk penduduk. Berita Harian, September 19.

c. Perpaduan Melayu

Isu ini dikemukakan oleh pihak Barisan Nasional di mana Datuk Abang Abdul Rahman Zohari (Utusan Sarawak, September 23, 2001) telah menekankan bahawa masyarakat Melayu jangan berpecah dan jangan bermusuhan jika ingin terus maju. Perpecahan akan memberi peluang kepada pembangkang untuk menindas dan membawa kehancuran kepada persefakan masyarakat Melayu. Ini boleh dilihat melalui petikan ceramah beliau:

“...Perpecahan hanya memberi ruang kepada pihak tidak bertanggungjawab mengambil kesempatan untuk kepentingan mereka sendiri. Kalau kita berpecah, kita yang susah, bukannya mereka. Mereka yang saya maksudkan di sini ialah parti PAS dan KeADILan yang datang dari jauh semata-mata untuk melihat kehancuran bangsa Melayu di negeri ini”.

Perpecahan di kalangan masyarakat Melayu amat jelas kerana tidak ada satu punca calon bangsa Melayu yang Menang Tanpa Bertanding dalam pilihanraya kali ini. Perjuangan orang Melayu masih jauh dan amat bergantung kepada perpaduan dan penyatuan berkekalan untuk mencipta satu sistem pemerintahan Melayu yang boleh digunakan oleh semua bangsa di negeri ini.

d. Nasionalisme Sarawak

Kehadiran parti-parti politik dari Semenanjung terutamanya KeADILan dan PAS telah juga dijadikan bahan kempen yang paling utama. Ini dapat dilihat berdasarkan kenyataan Berita Harian (September 5, 2001):

Pemimpin PAS dan KeADILan umpamanya menjadi begitu kerdil di Sarawak kerana kehadiran mereka tidak pernah dihiraukan, apatah lagi untuk diagung-agungkan. Rakyat Sarawak yang dianggap matang berpolitik tidak gemar dengan sikap pemimpin pembangkang yang cuba memecahbelahkan perpaduan rakyat.

Begitu juga dengan strategi membawa UMNO oleh Kumpulan ABU telah dijadikan isu untuk membawa elemen Semenanjung dalam politik Sarawak. *“Ramai beranggapan parti pembangkang dari Semenanjung tidak diperlukan di negara itu. Tentangan daripada mereka yang cuba menggunakan nama UMNO untuk mencari pengaruh mempelawa kecundang apabila pemimpin UMNO pusat tidak merestui tindakan mereka* (Berita Harian, September 5, 2001).

e. Keganasan

Ucapan khas daripada Perdana Menteri juga memberikan kesan yang agak mendalam di mata rakyat Sarawak. Ucapan beliau yang menekankan pihak pembangkang terutamanya PAS, KeADILan dan DAP yang membawa budaya buruk kepada para pengundi Sarawak menerusi perutusan yang disiarkan dalam Utusan Sarawak, bertarikh September 25, 2001. Beliau menyatakan,

“...Barisan Alternatif sebagai Barisan tiruan dikecam sebagai gagal sepakat. Budaya buruk mereka dari Semenanjung telah dibawa untuk mempengaruhi pemikiran orang Sarawak. Pada satu ketika dahulu, pilihanraya di Sarawak begitu tenang sekali dan tidak ada cara kekerasan digunakan seperti mengugut dan menggunakan perkataan yang kasar untuk berkempen. Kita amat sedih dengan kelakuan parti KeADILan dan PAS. Kira harap rakyat Sarawak yang sehingga kini, terang-terangan akan menolak semua calon PAS dan KeADILan kerana Perjuangan mereka tidak ada tempat sama sekali!”¹¹.

Menerusi kempen Pemimpin Bersama Rakyat di Stadium Negeri, Tan Sri Abdul Taib Mahmud telah menyatakan, “...sebagai contoh pada kempen pilihanraya Parlimen lalu, ada penyokong parti pembangkang mengajak golongan muda termasuk kanak-kanak melakukan perbuatan kurang ajar. Mereka (pembangkang) mengelakkan kanak-kanak berkenaan membaling batu kepada helikopter yang dinaikinya ketika beliau melawat ke sebuah tempat pada kempen pilihanraya Parlimen lalu dan pada masa ini ada bilik gerakan PBB telah dibakar. Ini mungkin dilakukan oleh mereka yang menentang Barisan Nasional (Utusan Sarawak, September 25, 2001).

Isu-isu yang dibawa diselitkan pula dengan iklan di televisyen yang menunjukkan keganasan dan demonstrasi di negara jiran dan dikaitkan juga dengan siri-siri demonstrasi jalanan yang diterajui oleh parti pembangkang telah membawa implikasi yang besar dalam tren mengundi orang Melayu / Melanau Muslim di Sarawak.

f. Penyingkiran dan ketinggalan orang-orang Melayu

Isu yang dibangkitkan termasuk kepimpinan Ketua Menteri sekarang sebagai bersikap pro-Cina berbanding Bumiputra. Isu seperti pembukaan Petra Jaya yang sepatutnya menjadi Bandar Bumiputera Sarawak telah diberikan kepada orang Cina, Penyingkiran Datuk Abang Abu Bakar Mustapha dan usaha tersusun untuk menjatuhkan Datuk Seri Abang Abdul Rahman Zohari (Nordi Achie¹²).

¹¹ Utusan ini telah disiarkan secara langsung di TV1 pada September 24, 2001

¹² Tulisan Nordi Achie, “Kekosongan Politik Sarawak”. Majalah diterbitkan oleh Suria Janib, “Orang UMNO tidak boleh di harap.

Begitu juga perbandingan antara orang Melayu dan Cina, terdapat jurang jika dibandingkan dengan Kemajuan ekonomi dan pendidikan masyarakat Cina di Sarawak. sehingga ke hari ini, belum ada Wisma Perniagaan Bumiputera, Kolej Bumiputera dan Bandar Bumiputera diwujudkan oleh kerajaan negeri. Hampir seluruh peluang perniagaan, pendidikan tinggi swasta dan bandar di Sarawak dikuasai oleh bukan Bumiputera.

4.0 Analisis Pilihanraya

4.1 Kemenangan Barisan Nasional

Barisan Nasional menang semua kawasan dengan majoriti yang meningkat berbanding dengan pilihanraya Parlimen 1999. kemenangan Barisan Nasional dalam semua kerusi di kawasan majoriti Melayu/ Melanau Muslim dikekekalkan kerana jentera Barisan Nasional berjaya menangkis tomahan dan kritikan pihak pembangkang.

Perbandingan undi majoriti dan peratusan yang diperolehi oleh Barisan Nasional dan pembangkang di 22 kawasan majoriti Melayu / Melanau Muslim dapat dilihat dalam Jadual 1.6.

Jadual 1.6 Perbandingan Undi yang diperolehi oleh Barisan Nasional dan pembangkang di 22 kawasan majoriti Melayu / Melanau Muslim dalam Pilihanraya Sarawak 2001

#	Kawasan DUN	Parti yang bertanding				
		BN-PBB	KeADILan	PAS	BEBAS	DAP
1	N3 Pantai Damai	6,072	2,757	-	280	-
2	N4 Demak Laut	4,974	1,129	-	886	-
3	N5 Tupong	7,037	2,203	-	237	-
4	N6 Satok	4,830	1,971	-	-	-
5	N7 Samariang	5,460	2,163	468	347	-
6	N12 Asajaya	5,068	707	-	1,403	-
7	N13 Muara Tuang	11,017	-	-	1,309	-
8	N18 Sadong Jaya	3,888	-	987	388	-
9	N19 Simunjan	4,088	2448	-	90	-
10	N20 Sebuyau	5,200	1074	-	341	-
11	N21 Beting Maro	4,433	-	1399	53	-
12	N26 Saribas	3,710	1513	-	647	-
13	N28 Kalaka	7,692	1194	-	232	-
14	N30 Belawai	3,509	-	-	2,487	-
15	N31 Serdeng	4,255	-	-	1,336	-
16	N32 Matu Daro	5,893	-	-	1,463	-
17	N43 Nangka	7,559	539	-	554	-
18	N44 Dalat	7,497	-	-	973	-
19	N53 Balingian	7,532	-	-	427	-
20	N54 Jepak	6,002	-	-	1,678	397
21	N55 Lambir	10,115	1,315	-	430	-
22	N61 Lawas	6,299	289	-	-	-
Jumlah		132,130	19,302	2,854	15,561	397
Peratus		77.60	11.30	1.68	9.10	0.23

4.2. Perbandingan majoriti di antara pilihanraya Dewan Undangan Negeri 1996 dan 2001

Perbandingan majoriti dapat dilihat di antara pilihanraya DUN 1996, pilihanraya Parlimen 1999 dan pilihanraya DUN 2001. dari segi pencapaian yang ditunjukkan oleh Barisan Nasional, pencapaian terbaik adalah sebenarnya pada 1996 di mana terdapat lapan kawasan menang tanpa bertanding. Pada 1996, Barisan Nasional menang majoriti kerana pengundi Melayu / Melanau Muslim lebih menyokong Barisan Nasional dan dianggap sebagai kemenangan tradisi Barisan Nasional-PBB. Apabila dibandingkan di antara pilihanraya Dewan Undangan Negeri 1996 dan pilihanraya Dewan Undangan Negeri 2001, pencapaian pembangkang meningkat terutamanya di kawasan Melayu sekitar Bandaraya Kuching. Namun begitu, apabila dibandingkan dengan pilihanraya Parlimen 1999, berlaku satu perubahan iaitu peralihan pengundi daripada Barisan Nasional kepada pembangkang terutama apabila dibandingkan dengan pilihanraya Dewan Undangan Negeri 1996. Beberapa kawasan telah berjaya dikurangkan majoritinya seperti di Santubong dan Petra Jaya. Malahan, dalam pengundian di Dewan Undangan Negeri Pantai Damai (Parlimen Santubong) dalam pilihanraya umum 1999, undi yang diperolehi oleh calon KeADILan iaitu, Husaini Hamdan mengatasi undi Rohani Karim. Tren ini tidak kekal kerana pada pilihanraya negeri 2001 terdapat peralihan semula undi Melayu kepada Barisan Nasional apabila beberapa kerusi yang dijangka mendapat saingan sengit daripada pembangkang telah dimenangi oleh Barisan Nasional dengan majoriti yang besar.

5.0 Sebab-sebab Kemenangan Barisan Nasional / Kekalahan Pembangkang

5.1 Kemenangan Barisan Nasional

a. Strategi yang digunakan

Strategi yang digunakan berjaya menangkis kritikan pihak pembangkang bersama faktanya sekali. Tema PBB iaitu Moving Together for a Progressive Sarawak yang dilaungkan oleh Ketua Menteri, Tan Sri Abdul Taib Mahmud menekankan ke arah kestabilan politik, perpaduan, Kemajuan, keamanan, keselamatan dan kemudahan yang disediakan oleh kerajaan.

Di samping itu, projek-projek yang dijanjikan sebelum pilihanraya dan selepas pilihanraya terus dilaksanakan serta emrat selain isu-isu tanah yang berbangkit dalam pilihanraya 1999 hampir berjaya diselesaikan.

b. Psyche Melayu Sarawak

Ia berkaitan dengan survival dan dominasi politik Melayu. Bagi orang Melayu, mereka tidak berani mengambil risiko untuk menukar sebuah kerajaan yang diterajui oleh orang Melayu / Melanau Muslim sendiri. Untuk memberikan undi kepada pembangkang akan menyebabkan pengaruh mereka dalam kerajaan akan berkurangan tidak dapat diterima. Walaupun undi protes telah dikemukakan pada 1999, tetapi protes ini hanya untuk pilihanraya Parlimen yang tidak menentukan jatuh bangunnya dominasi politik Melayu Sarawak.

Sejak pembentukan Malaysia pada 1963, orang-orang Melayu terutamanya di kampung-kampung hanya memberi undi kepada pemerintah. Ini jelas terbukti dengan ungkapan-ungkapan “jangan melawan perintah” (pemerintah), “perintah tidak dapat dilawan”, “engkau nak lawan perintah?”. Ketidakberanian inilah yang menyebabkan orang-orang Melayu akan sentiasa taat dan setia kepada Barisan Nasional¹³.

c. Ketakutan Terhadap Ekstrimism

Sebelum pilihanraya 1999, negara dikejutkan dengan peristiwa Kumpulan Militan Malaysia (KMM) dan isu World Trade Center di New York - secara psikologinya, isu World Trade Center ini telah mewujudkan impak kepada pengundi yang lebih cenderung kepada ketenteraman dan keamanan dan bukannya keganasan. Memandangkan Islam sering digambarkan sebagai unsur ganas, dan juga dikaitkan dengan Kumpulan Militan Malaysia, tidak hairan sekiranya pengundi bukan Melayu / Melanau Islam lebih memihak kepada pihak pemerintah jika dibandingkan dengan pengundi Melayu / Melanau Islam yang ada segelintirnya masih memilih parti pembangkang.

6.0 Kenapa Pembangkang Kalah

6.1 Kegagalan mewujudkan Barisan Alternatif

Ketidakupayaan parti-parti pembangkang untuk mewujudkan satu *Front Alternative* yang kukuh menyebabkan rakyat Sarawak hilang keyakinan kepada parti pembangkang. Kegagalan untuk bersatu semasa pilihanraya terutamanya antara STAR (*State Reform Party Sarawak*), KeADILan, PAS, DAP dan Kumpulan ABU melahirkan pertembungan di banyak kawasan.

¹³ Fobia politik orang Melayu Sarawak boleh dilihat dalam buku Abang Yusuf Putch. 1999. Malay Politics and Perabangan dan, The Malay Mind dari penulis yang sama.

Begitu juga di kawasan majoriti Melayu / Melanau Muslim, pertembungan antara KeADILan, PAS dan ABU tidak dapat dielakkan. Di Dewan Undangan Negeri Samariang contohnya, semua parti politik telah meletakkan calon masing-masing. Suasana ini berbeza dengan pilihanraya Parlimen 1999 kerana kebanyakan kawasan adalah pertandingan satu lawan satu di antara Barisan Nasional dan Barisan Alternatif. Kegagalan parti-parti pembangkang untuk mewujudkan satu *force* yang kuat telah dikatakan oleh Perdana Menteri sebagai “Barisan Tiruan kerana kegagalan mereka untuk sepakat (Utusan Sarawak, September 25, 2001).

6.2 Ketiadaan Tokoh berwibawa di kalangan pembangkang

Kekalahan pihak pembangkang juga dilihat kerana calon yang bertanding tidak popular dan isu-isu yang dibangkitkan semasa berkempen dilihat sebagai tidak relevan. Tidak ada tokoh yang berwibawa di kalangan pembangkang, cuma tokoh-tokoh yang menonjol seperti Datuk Bujang Ulis dan Datuk Abang Abu Bakar. Tokoh-tokoh lain yang bertanding bagi parti KeADILan , PAS dan Kumpulan ABU adalah muka-muka baru yang baru berjinak-jinak dalam arena politik Sarawak. Perbandingan bolch dianalisa pada pilihanraya 1987 di mana terdapat *giants* yang memegang tumpuk pentadbiran Barisan Nasional yang telah beralih kepada pembangkang seperti Tun Abdul Rahman Ya'akub, Datuk Hajah Hafsa Harun dan lain-lain yang semestinya membawa impak besar kepada politik Melayu pada ketika itu (James Ritchie, 1991).

6.3 Kempen tidak fokus

Tidak fokus dalam kempen terutamanya di kalangan parti pembangkang telah menyebabkan mereka kehilangan sokongan dan dokongan di kalangan orang-orang Melayu serta dilihat sebagai membawa isu Semenanjung dan tidak mementingkan isu-isu Tempatan. Calon parti pembangkang yang memburukkan parti kerajaan secara terang-terangan tidak diterima oleh penduduk Sarawak dan berlawanan dengan kesederhanaan dan kesopanan orang Melayu Sarawak. Manifesto KeADILan terlalu umum dan berhasrat untuk menjadi sebuah kerajaan negeri sedangkan mereka hanya bertanding di 25 kawasan sahaja¹⁴. Ini dapat dilihat pada contoh dalam manifesto berkaitan dengan sistem pemerintahan dan politik negeri, cita-cita Parti KeADILan ialah mewujudkan sebuah kerajaan negeri yang bersih, adil dan saksama serta menjauhi amalan rasuah, salahguna kuasa, kronisme dan nepotisme. Mewujudkan perkhidmatan awam negeri yang telus dan cekap dengan perlantikan dan kenaikan pangkat yang adil. Komen yang diberikan oleh rakyat keseluruhannya ialah bolehkah KeADILan mewujudkan sebuah kerajaan?

¹⁴ Sila Rujuk manifesto Pilihanraya Umum Negeri Sarawak 2001 Parti KeADILan Nasional Sarawak yang memberikan penekanan kepada 13 perkara.

6.4 Kekurangan tenaga kerja

Kekurangan tenaga kerja bagi KeADILan dan PAS serta kebanyakan mereka datang dari Semenanjung dan bukannya orang tempatan. Kekurangan ini telah menyebabkan di kebanyakan kawasan, isu yang dikemukakan adalah lebih “KeSemenanjung” dan kurang mendapat sokongan daripada rakyat tempatan Sarawak.

7.0 Kesimpulan

Barisan Nasional yang mendapat majoriti 97% atau 60 daripada 52 kerusi DUN menunjukkan keyakinan penuh rakyat Sarawak terhadap pimpinan kerajaan negeri sebagai pemerintah yang sah untuk lima tahun akan datang. Kemenangan ini juga jelas membuktikan sokongan padu rakyat Sarawak terhadap dasar perjuangan Barisan Nasional dan sekaligus menolak kehadiran parti pembangkang di Sarawak.

Di 22 kawasan majoriti Melayu / Melanau Muslim, orang-orang Melayu masih menunjukkan kesetiaannya kepada pemerintah dengan memberikan kemenangan 100% kepada Barisan Nasional-PBB mengulangi Kejayaan dalam semua pilihanraya sejak 1991. Ini juga menunjukkan bahawa orang-orang Melayu tidak berupaya untuk memberikan kemenangan kepada pembangkang walaupun untuk satu kerusi atas dasar perpaduan Melayu kerana orang-orang Melayu tidak rela mempunyai suara yang kuat dalam kerajaan dan bukannya suara dari pihak pembangkang.

Kemenangan PBB di kawasan majoriti Melayu / Melanau Muslim adalah juga kemenangan untuk menolak pengaruh politik Semenanjung. Ini dapat dilihat dalam Utusan Sarawak (September 30, 2001), "...dengan memberi sokongan kepada PBB, parti induk Barisan Sarawak, mesej telah dihantar kepada orang-orang Melayu pusat kerana mahu mengekal dan menolak unsur yang ada kaitan dengan politik Semenanjung".

Justeru, rakyat Sarawak terutamanya orang-orang Melayu / Melanau Muslim menerima pemerintahan Barisan Nasional sebagai kerajaan dengan pendirian bahawa kepimpinan yang sedia ada dapat meneruskan usaha ke arah keamanan, kemajuan dan pembangunan kepada negeri Sarawak. Namun, apa yang penting, dominasi Melayu Melanau Muslim dapat dikekalkan.

8. RUJUKAN

Buku

Ahmad Nidzamuddin, Awang Raduan Awang Omar, Neilson Ilan Mersat & Zamahari Saidi. 1994. *Politik Sarawak*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka dan Kementerian Pendidikan Malaysia.

Leigh, M. 1988. *The Rising Moon: Political Change in Sarawak*. Sydney: Sydney University Press.

Ritchie, J. 1987. *A Gentleman's Victory for Taib*. Petaling Jaya: Pelanduk Publications.

Roff, M.C. 1974. *The Politics of Belonging: Political Change in Sabah and Sarawak*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.

Sanib, S. 1983. *Malay Politics in Sarawak 1946 – 1966*. Singapore: Oxford University Press.

Suratkhabar

Kamisah Bohari & Zurwina Sharkawi. 2001. 59,998 Dokumen Hakmilik Tanah untuk penduduk. Berita Harian, September 19.

Berita Harian, September 05, 2001.

Harakah, Oktober 1 – Oktober 15, 2001.

Utusan Sarawak, September 23, 2001.

Utusan Sarawak, September 25, 2001.

Kertaskerja

Leigh, M. 2001. The Sarawak State 2001 yang dibentangkan dalam Workshop to Conceptualize Future Research on the Election System in Malaysia di Shah's Village Hotel, Petaling Jaya pada Oktober 25-26, 2001.

Dokumen

Manifesto KeADILan Pilihanraya Sarawak 2001.